

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Леоненка Андрія Анатолійовича «Розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності», подану на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань зі спеціальності 081 Право

Актуальність теми дослідження. Останнім часом в Україні спостерігається тенденція до зростання кількості завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності (ЗНП). Через повідомлення про замінування шкіл, станцій метро, вокзалів, аеропортів, торговельних центрів, інших важливих об'єктів інфраструктури (найчастіше у великих містах) порушується штатний режим функціонування органів влади та місцевого самоврядування, підприємств, комунальних і служб швидкого реагування, робота транспорту тощо.

Не зважаючи на відсутність реальної загрози безпеці людини, під час вчинення цього злочину в суспільстві сіється страх, підвищується рівень емоційного невдоволення, відчувається відсутність захищеності, яка б гарантувала безпеку. Все вищевказане свідчить про необхідність ефективного реагування на такі злочини, важливою складовою якого є їх швидке і повне розслідування та притягнення винних до відповідальності.

Водночас досудове розслідування злочинів, передбачених ст. 259 КК України через низку об'єктивних чинників не завжди проводиться достатньо повно, швидко та усебічно. Одним з цих чинників є брак наукового забезпечення. Адже вітчизняною наукою не було вироблено теоретичних засад і криміналістичних рекомендацій, які б дозволяли здійснювати високоефективне розслідування зазначених злочинів у сучасних умовах.

Ступінь обґрунтованості та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій. Ознайомлення з дисертацією дає підстави стверджувати, що наукова праця містить необхідні для такого дослідження компоненти – критичний аналіз досягнень більшості попередніх дослідників цієї та суміжних проблем, широку емпіричну базу, належну апробацію результатів наукового дослідження.

Науковий апарат рецензованої дисертації є достатньо фундаментальним, матеріал викладений чітко, доступно та юридично грамотно. Позиції, які відстоює автор, ґрунтуються на наявних досягненнях науки кримінального права та процесу та криміналістики, положеннях суміжних дисциплін. Свої думки, висновки, пропозиції А. А. Леоненко підтверджує фактами, критичним аналізом чинного законодавства, вже висловленими в юридичній літературі позиціями учених з відповідного приводу.

Аналізуючи основні положення і висновки дисертації, можна стверджувати, що дисертант володіє методологією наукового аналізу складних наукових проблем теорії і практики юридичної науки.

Відповідно до мети та завдань дослідження у роботі використано сукупність методів, серед яких загальнонаукові та спеціальні методи, які є засобами наукового пошуку.

Слід акцентувати увагу і на достатньому емпіричному матеріалі, який цілком відповідає вимогам репрезентативності. Емпіричну базу дослідження

становлять: становлять статистичні дані МВС та Національної поліції України, Офісу Генерального прокурора за 2020–2024 роки; результати вивчення матеріалів Єдиного державного реєстру судових рішень (90 вироків суду у період 2014–2021 років); узагальнені результати опитування 240 слідчих з Вінницької, Дніпропетровської, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Львівської, Одеської, Рівненської, Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької областей та м. Києва, а також власний досвід роботи дисертанта в правоохоронній сфері.

Таким чином сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації мають належний рівень обґрунтованості й достовірності, що забезпечується досить вдалою й продуманою структурою наукової розробки, логікою викладення матеріалу, потужним масивом законодавчої, емпіричної та джерельної бази.

Наукова новизна положень, висновків та рекомендацій. Дисертація А. А. Леоненка є одним з перших у вітчизняній правничій науці, комплексним й системним дослідженням в якому на основі сучасних досягнень теорії кримінального права і процесу, криміналістики, аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду правоохоронної та правозахисної діяльності розроблено теоретичні засади і криміналістичні рекомендації, спрямовані на удосконалення досудового розслідування ЗНП.

Так, дослідником розроблено наукові основи методики розслідування ЗНП, що містить розгорнуту криміналістичну характеристику цієї категорії кримінальних правопорушень, практичні рекомендації щодо організації розслідування на початковому етапі, проведення невідкладних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, використання спеціальних знань. Також автором розкрито особливості організації й тактики проведення процесуальних дій, спрямованих на встановлення і затримання підозрюваної особи, цілей і мотивів вчинення злочину, інших обставин, що підлягають доказуванню на початковому етапі розслідування зазначених кримінальних правопорушень.

А. А. Леоненко сформулював слушні пропозиції щодо вдосконалення криміналістичної характеристики обстановки та способів учинення ЗНП, предмету злочинного посягання, слідової картини, особи правопорушника.

Дисертантом запропоновано нові наукові підходи до визначення слідчих версій на початковому етапі розслідування зазначених злочинів, залежно від наявної інформації про особу підозрюваного; місця та способу повідомлення; характеристик і суспільної значущості об'єкта, щодо якого надходить повідомлення; можливого способу заподіяння шкоди; статус посадової особи, яка отримала повідомлення, тощо.

Також дослідник подав корисні рекомендації щодо залучення різних категорій експертів (спеціалістів) для надання слідчому безпосередньої технічної (консультативної) допомоги на початковому етапі розслідування ЗНП, а також призначення окремих видів судових експертиз та інше.

Достовірність положень наукової новизни є безсумнівною, що обумовлюється підтримкою опитаних слідчих, переконливістю аргументації та результатами апробації.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено та можуть бути використані у практиці досудового розслідування (у діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України), освітньому процесі (у межах викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Особливості розслідування окремих видів кримінальних правопорушень», «Методика розслідування кримінальних правопорушень»), науковій діяльності (як підґрунтя для наукових досліджень проблем розслідування ЗНП), що офіційно підтверджується відповідними актами впровадження

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації в опублікованих працях. Основний зміст дисертації А. А. Леоненка (зараховуючи наукові положення, висновки та рекомендації) повно відображені у 10 наукових публікаціях, серед яких чотири одноосібні наукові статті, опубліковані у вітчизняних юридичних фахових виданнях, шість тез доповідей у збірниках наукових праць за підсумками науково-практичних конференцій.

Дотримання академічної доброчесності. Дисертація А. А. Леоненка на тему містить результати власних досліджень автора. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело, що свідчить про відсутність порушення академічної доброчесності.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. В цілому, структура дисертації є логічно побудованою та ґрунтується на комплексному підході до вирішення проблем розслідування ЗНП.

Позитивно оцінюючи науково-теоретичну і практичну значимість дисертаційного дослідження А. А. Леоненка, його наукову новизну та можливість використання пропозицій і рекомендацій дисертанта для підвищення ефективності розслідування ЗНП, необхідно зазначити, що наукова розробка не позбавлена окремих вад. Низка положень мають дискусійний характер чи викликають певні зауваження, які вимагають додаткової аргументації в процесі захисту.

Зокрема, на думку рецензента:

1. Наукову увагу дисертанта дещо непропорційно розподілено між окремими питаннями, що охоплюються предметом дослідження, а саме:

- на сторінках 151 та 205 стверджується, під час розслідування злочинів, передбачених ст. 259 КК України, найбільш часто призначається фонові експертиза (99,2 %). Водночас у підрозділі 3.3. «Проведення судових експертиз» даному виду експертизи присвячено лише три абзаци (стор. 152).

- у підрозділі 2.3. «Особливості взаємодії слідчих з іншими суб'єктами» забагато уваги приділено поняттю та загальним питанням взаємодії слідчого з оперативно-розшуковими та іншими підрозділами (стор. 91–99). При цьому не визначено конкретні особливості такої взаємодії при розслідуванні ЗНП. Решта підрозділу присвячена взаємодії з експертами (стор. 100–105);

- у підрозділ 3.4 «Інші слідчі (розшукові) дії» автор сконцентрував свою увагу на пред'явленні особи для впізнання (за голосом) та слідчому експерименті. При цьому до кола його уваги не потрапили усі негласні слідчі розшукові дії. Водночас невід'ємним елементом розслідування ЗНП в сучасних умовах, на

думку рецензента, є установлення місцезнаходження радіобладнання (радіоелектронного засобу) (ст. 268 КПК України); зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України) та електронних комунікаційних мереж (ст. 263 КПК України).

2. Автором недостатньо повно використано матеріали судової практики.

Так, до емпіричної бази дослідження дисертантом віднесено результати вивчення матеріалів Єдиного державного реєстру судових рішень – 90 вироків суду у період 2014–2021 років (стор.18). Проте у тексті дисертації згадано лише про три судові рішення (і усе це Вироки судів першої інстанції). При цьому два з вказаних Вироків розглядалися у контексті характеристики особи правопорушника (стор. 48–49, джерела №25, 26). На думку рецензента, автору доцільно було б більш широко використовувати матеріали судової практики, у тому числі за 2022–2024 роки, й зокрема, постанови та ухвали Верховного Суду. Адже рішення цього органу з процесуальних та кримінально-правових питань мають ураховуватися слідчим під час проведення досудового розслідування з метою забезпечення правильності кваліфікації кримінального правопорушення та отримання належних, допустимих та достатніх доказів у кримінальному провадженні.

3. З огляду на те, що органи дізнання не уповноваженні проводити оперативно-розшукові заходи, вимагають пояснень твердження дисертанта про:

- доцільність *«проведення органом дізнання за дорученням слідчого оперативно-розшукових заходів, спрямованих на встановлення особи, яка вчинила злочин»* (с. 79-80);

- *«доручення слідчого органам дізнання проведення оперативно-розшукових заходів, спрямованих на виявлення та перевірку причетності підозрюваних осіб, організацію оперативної роботи щодо затриманих і заарештованих»* (с. 81)

Є підстави для дискусії зі здобувачем і щодо деяких інших положень дисертації, яка, очевидно, буде продовжена під час її захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Втім, висловлені зауваження носять дискусійний характер та не впливають на позитивну оцінку проведеного дослідження загалом. Це дозволяє стверджувати, що здобувачем проведено і подано до захисту завершене наукове дослідження, яке виконано на актуальну тему, містить сукупність нових науково обґрунтованих висновків, положень і пропозицій, та може бути оцінено як вирішення важливого наукового завдання, що полягає в розробленні наукових засад й удосконаленні рекомендацій з розслідування ЗНП.

ВИСНОВОК

1. Дисертація Леоненка Андрія Анатолійовича «Розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності» є звершеною кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем, у якій отримано нові науковообґрунтовані результати, що у сукупності вирішують конкретну наукову проблему що полягає в розробленні наукових засад й удосконаленні

рекомендацій з розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. Ця дисертація є вагомим внеском у теорію криміналістики та суміжних наук, закладає фундамент вдосконалення методичного забезпечення та правового регулювання цієї сфери.

2. Дисертація Леоненка Андрія Анатолійовича «Розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України 12.01.2017 № 40, а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 а її автор, Леоненко Андрій Анатолійович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

**Провідний науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем протидії злочинності
Навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України**



Михайло ГРІБОВ